



| Guía Docente | | | | |
|-----------------------|---|--------------------|-----------------------------------|----------|
| Datos Identificativos | | | | 2022/23 |
| Asignatura (*) | Intervención psicoeducativa nas dificultades da aprendizaxe da escritura | Código | 652438021 | |
| Titulación | Mestrado Universitario en Psicoloxía Aplicada | | | |
| Descritores | | | | |
| Ciclo | Período | Curso | Tipo | Créditos |
| Mestrado Oficial | 2º cuatrimestre | Primeiro | Obrigatoria | 3 |
| Idioma | Castelán | | | |
| Modalidade docente | Presencial | | | |
| Prerrequisitos | | | | |
| Departamento | Psicoloxía | | | |
| Coordinación | Gonzalez Seijas, Rosa Maria | Correo electrónico | rosa.maria.gonzalez.seijas@udc.es | |
| Profesorado | Gonzalez Seijas, Rosa Maria | Correo electrónico | rosa.maria.gonzalez.seijas@udc.es | |
| Web | | | | |
| Descrición xeral | <p>Esta materia ten como obxectivo afondar en:</p> <p>1- a identificación das dificultades na aprendizaxe da escritura.</p> <p>2- o deseño, adaptación e aplicación de técnicas de avaliación e intervención psicoeducativa nas dificultades na aprendizaxe da escritura.</p> | | | |

| Competencias / Resultados do título | |
|-------------------------------------|---|
| Código | Competencias / Resultados do título |
| A1 | Recoñecer e respectar a diversidade humana e comprender que as explicacións psicolóxicas poden variar a través de poboacións e contextos. |
| A2 | Saber identificar os factores persoais, psico-sociais e/ou educativos que poden pór en risco a saúde das persoas. |
| A3 | Ser capaz de elaborar un informe científico que implique definir un problema de investigación, as hipóteses e variables asociadas, así como definir o deseño, a mostra e o seu modo de selección, as ferramentas de recollida de datos e a súa consecuente análise e discusión. |
| A4 | Ser capaz de lograr un adecuado nivel de comprensión da demanda do destinatario en cada situación ou contexto de aplicación. |
| A5 | Ser capaz de realizar unha avaliación psicolóxica no contexto dunha investigación científica. |
| A6 | Saber como especificar a demanda e os obxectivos do caso, e en función deles, recoller a información. |
| A7 | Saber realizar un seguimento sobre un caso elixindo obxectivos pertinentes e realistas. |
| A8 | Coñecer as bases para establecer hipóteses respecto dun caso concreto e, a partir das mesmas, saber deducir enunciados contrastables. |
| A9 | Coñecer os métodos e técnicas cuantitativos e case-cuantitativos de recollida de información en psicoloxía aplicada. |
| A10 | Ser capaz de deseñar instrumentos de recollida de información en programas de intervención psicolóxica. |
| A11 | Coñecer as limitacións e restricións de todo tipo (persoais, sociais, económicas,éticas, etc.) que ten a investigación científica e técnica. |
| A12 | Adquirir un coñecemento teórico básico sobre o estado da arte nas diferentes áreas implicadas na psicoloxía aplicada. |
| A15 | Ser capaz de analizar críticamente as publicacións científicas. |
| A16 | Adquirir os coñecementos e destrezas necesarias para a exposición e defensa dun traballo de investigación. |
| A18 | Mostrar un compromiso ético e profesional con respecto ás responsabilidades cívicas, sociais e globais. |
| B1 | Capacidade de análise e síntese. |
| B2 | Capacidade de organización e planificación. |
| B3 | Traballo en equipo. |
| B5 | Habilidades nas relacións interpersoais. |
| B6 | Razoamento crítico. |
| B7 | Compromiso ético. |
| B8 | Aprendizaxe autónoma. |
| B9 | Iniciativa e espírito emprendedor. |



| | |
|-----|--|
| B10 | Motivación pola calidade. |
| B11 | Resolución de problemas. |
| B12 | Toma de decisións. |
| B13 | Capacidade de aplicar os coñecementos á práctica. |
| B14 | Habilidades interpersoais. |
| B15 | Capacidade de traballar cun equipo interdisciplinario. |
| B16 | Capacidade para comunicarse con persoas non expertas na materia. |
| B17 | Valoración da diversidade e da multiculturalidade. |
| B18 | Habilidade para traballar de forma autónoma. |
| C3 | Utilizar as ferramentas básicas das tecnoloxías da información e as comunicacións (TIC) necesarias para o exercicio da súa profesión e para a aprendizaxe ao longo da súa vida. |
| C4 | Desenvolverse para o exercicio dunha cidadanía aberta, culta, crítica, comprometida, democrática e solidaria, capaz de analizar a realidade, diagnosticar problemas, formular e implantar solucións baseadas no coñecemento e orientadas ao ben común. |
| C6 | Valorar críticamente o coñecemento, a tecnoloxía e a información dispoñible para resolver os problemas cos que deben afrontarse. |
| C7 | Asumir como profesional e cidadán a importancia da aprendizaxe ao longo da vida. |
| C8 | Valorar a importancia que ten a investigación, a innovación e o desenvolvemento tecnolóxico no avance socioeconómico e cultural da sociedade. |

| Resultados da aprendizaxe | | | |
|---|-------------------------------------|--------------------|------------|
| Resultados de aprendizaxe | Competencias / Resultados do título | | |
| Coñecer e ser capaz de utilizar os diferentes modelos, teorías, métodos e técnicas de avaliación e intervención que son específicos dos distintos ámbitos da investigación en Psicoloxía Aplicada e desenvolver unha actitude crítica propia do espírito científico | | BI6 BI9 BI16 | CM4 CM7 |
| Ser capaz de analizar a documentación bibliográfica necesaria para un traballo de investigación | AI2 AI9 AI10 AI11 AI12 | BI10 | CM6 CM8 |
| Saber realizar un seguimento sobre un caso elixindo obxectivos pertinentes e realistas. | AI2 AI4 AI5 AI7 AI8 | BI5 BI14 | |
| Saber como especificar a demanda e os obxectivos do caso, e en función deles, recoller a información. | AI1 AI2 AI6 AI7 | BI1 BI7 | |
| Realizar unha avaliación psicolóxica no contexto dunha investigación científica. | AI5 AI6 AI7 AI8 AI18 | BI2 | |
| Lograr un adecuado nivel de comprensión da demanda do destinatario en cada situación ou contexto de aplicación. | AI6 AI7 AI18 | BI1 | |
| Recoñecer e respectar a diversidade humana e comprender que as explicacións psicolóxicas poden variar a través de poboacións e contextos. | AI1 AI2 AI18 | BI7 | |



| | | | |
|---|-----------------------------------|--|-----|
| Ser capaz de deseñar instrumentos de recollida de información en programas de intervención psicolóxica. | AI2 AI5 AI6 AI15 AI16 | BI7 BI9 BI11 BI13 | CM3 |
| Saber como especificar a demanda e os obxectivos do caso, e en función deles, recoller a información. | AI3 | BI7 BI8 BI12 BI15 | |
| Realizar unha avaliación psicolóxica no contexto dunha investigación científica. | AI1 AI2 AI5 AI6 AI18 | BI1 BI2 BI3 BI7 BI17 BI18 | |
| Lograr un adecuado nivel de comprensión da demanda do destinatario en cada situación ou contexto de aplicación. | AI2 AI4 AI5 AI6 AI7 | BI1 BI3 BI7 | |
| Recoñecer e respectar a diversidade humana e comprender que as explicacións psicolóxicas poden variar a través de poboacións e contextos. | AI7 AI8 AI18 | BI1 BI7 | |

| Contidos | |
|--|--|
| Temas | Subtemas |
| 1- TEORIAS E MODELOS DE ESCRITURA | 1.1. O CONTEXTO HISTORICO E SOCIAL DA INVESTIGACION EN ESCRITURA. 1.2. TEORIAS E MODELOS. |
| 2- DESARROLLO DA ESCRITURA | 2.1. O CEREBRO E A ESCRITURA. 2.2. FACTORES COGNITIVOS NO DESENVOLVEMENTO DA ESCRITURA. |
| 3- MODELOS E APROXIMACIÓNS INSTRUCCIONALES | 3.1. AVALIACIÓN DA ESCRITURA. 3.2. ESTRATEXIAS INSTRUCCIONALES NO ENSINO DA ESCRITURA. |
| 4. ESCRITURA E POBOACIÓNS ESPECÍFICAS | 4.1. INSTRUCIÓN EN ESCRITURA PARA ALUMNOS CON DIFICULTADES NA APRENDIZAXE. |
| 5. INVESTIGACIÓN NA ESCRITURA | 5.1. ANÁLISE DALGUNHAS INVESTIGACIÓNS ESPAÑOLAS |

| Planificación | | | | |
|-----------------------|--|---|-------------------------|--------------|
| Metodoloxías / probas | Competencias / Resultados | Horas lectivas (presenciais e virtuais) | Horas traballo autónomo | Horas totais |
| Actividades iniciais | A1 A2 | 1 | 2 | 3 |
| Estudo de casos | A1 A3 A4 A5 A6 A7 B3 B5 B7 B11 B12 B13 | 2 | 4 | 6 |
| Lecturas | B6 B8 B10 B17 B18 C7 | 3 | 5 | 8 |
| Obradoiro | A10 A11 A12 A15 A16 A18 B1 B2 B9 B14 C3 C4 | 3 | 12 | 15 |



| | | | | |
|------------------------|---|---|----|----|
| Traballos tutelados | A8 B7 B15 B16 C6 C8 | 2 | 8 | 10 |
| Proba práctica | A5 A6 A9 A16 B1 B2 B3 B12 | 2 | 11 | 13 |
| Sesión maxistral | A1 B1 B6 B8 B12 | 7 | 0 | 7 |
| Proba mixta | A2 A6 A7 A10 A11 A12 A18 B1 B2 B6 B7 B8 B9 B10 B11 B12 B13 B18 | 1 | 4 | 5 |
| Atención personalizada | | 8 | 0 | 8 |

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado

| Metodoloxías | |
|----------------------|---|
| Metodoloxías | Descrición |
| Actividades iniciais | Establecer coñecementos previos e aclarar aspectos da guía docente. |
| Estudo de casos | Análisis de casos. Evaluación e intervención. |
| Lecturas | Lectura de artigos que permiten profundar no tema correspondente. |
| Obradoiro | Seminario taller que facilite profundar nalgunhas estratexias de ensino-aprendizaxe. |
| Traballos tutelados | Seguimento da escritura de casos reais que facilitan a integración da teoría e a práctica. |
| Proba práctica | Os procedementos e estratexias aprendidas con materiais específicos aplicaranse aos casos de DAE e serán presentados aos compañeiros. |
| Sesión maxistral | Explicación dos contidos |
| Proba mixta | Se os alumnos elixen esta opción, será unha proba mixta (tipo test, pregunta curta e caso) na que deben aplicar a teoría á práctica. |

| Atención personalizada | |
|---|--|
| Metodoloxías | Descrición |
| Proba mixta Sesión maxistral Traballos tutelados Estudo de casos | Estas metodoloxías terán tutoría personalizada segundo as necesidades do alumnado. |

| Avaliación | | | |
|---------------------|---|---|---------------|
| Metodoloxías | Competencias / Resultados | Descrición | Cualificación |
| Proba mixta | A2 A6 A7 A10 A11 A12 A18 B1 B2 B6 B7 B8 B9 B10 B11 B12 B13 B18 | A avaliación final será unha proba mixta (individual) que combine preguntas de resposta curta, preguntas abertas, e de múltiples opcións. Ademais, terá un caso para analizar, avaliar e/ou intervir. | 40 |
| Traballos tutelados | A8 B7 B15 B16 C6 C8 | Deseño e presentación dunha avaliación e intervención psicoeducativa dun caso con DAE. Traballo en grupo (mínimo 3 máximo 5). | 40 |
| Estudo de casos | A1 A3 A4 A5 A6 A7 B3 B5 B7 B11 B12 B13 | Asistencia, participación e actitude nas actividades de clase (análise de casos, lecturas, aprendizaxe colaborativo e talleres). | 20 |

| Observacións avaliación |
|-------------------------|
| |



Observacións:

* Respecto da asistencia:

-O alumnado que non poida asistir a clase (modalidade non presencial ou o que estude a tempo parcial (previa autorización da comisión pertinente) é dicir, que teñen dispensa de asistencia total ou parcial, terán que ir á proba mixta (proba oficial) que será a mesma para todo o alumnado e valeralles o 50% da nota. Ademais, terán que realizar os traballos solicitados en clase que será o outro 50% da nota, e que deberán entregarse en tempo e forma co resto do alumnado de clase.

É indispensable que presenten dispensa de asistencia á profesora.

-Se non cumpren o requisito de dispensa da asistencia terán que ir á proba mixta e realizar os traballos solicitados en clase, dado que estes teñen unha porcentaxe na nota final. A súa nota será sobre o 80% posto que non poderán responder as esixencias do estudo de casos.

-Para o alumnado presencial, teranse en conta dúas faltas con xustificación médica do alumno. Non se terán en conta ningún outro tipo de xustificacións. Ej: carné de conducir, entrevista de traballo, acompañar a algún familiar, etc.

-A materia e cada parte da mesma considéranse aprobadas con 5.0.

-Os alumnos que teñen os traballos aprobados e o exame suspenso ou viceversa poden presentar o exame ou os traballos na convocatoria de xullo.

-Para facer media debe estar aprobado o exame (proba mixta). É unha condición indispensable.

Este criterio é válido para todas as convocatorias de exame.

Fontes de información



Bibliografía básica

- Arrimada, M., Torrance, M. y Fidalgo, R. (2020). El modelo de Respuesta a la Intervención en escritura: revisión de medidas de evaluación y prácticas instruccionales.. *Psychologist Papers*, Vol. 41(1), pp. 54-65
- Cuetos, F. (2009). *Psicología de la escritura*. Wolters Kluwer.
- Defior, S., Serrano, F. y Gutiérrez, N. (2015). *Dificultades específicas de aprendizaje*. Editorial Síntesis.
- González, R.M y Cuetos, F. (2008). *Actividades para el aprendizaje de la lectura y la escritura (ALE 1,2,3,4)*. CEPE
- Graham, S. (2019). *Changing How Writing Is Taught*. *Review of Research in Education*. Vol. 43 (1). P. 277-303.
- Cuetos, F. (2009). *Psicología De La Escritura*. Wolters Kluwer.
- Cuetos, F., Ramos, J.L. y Ruano, E. (2004). *PROESC. Evaluación de los procesos de escritura*. TEA.
- González, R.M y Cuetos, F. (2008). *Actividades para el aprendizaje de la lectura y la escritura (ALE 1,2,3,4)*. CEPE.
- González, R.M. (2002). *PODER escribir. Programa de entrenamiento en procesos cognitivos de la escritura*. EOS.
- Graham, S., Harris, K. y Larsen, L. (2001). *Prevention and Intervention of Writing Difficulties for Students with Learning Disabilities*. *Learning Disabilities Research and Practice*, 16(2), 74-84.
- Graham S, Harris K.R.(2005). *Writing better: Effective strategies for teaching students with learning difficulties*. Baltimore: Brookes.
- Graham, S., Harris, K. R., y Larsen, L. (2001). *Prevention and intervention of writing difficulties for students with learning disabilities*. *Learning Disabilities Research and Practice*, 16, 74-84.
- Graham, S. (2018). *A revised writers within community model of writing*. *Journal of Educational Psychologist*, 53(4), 258-279. <https://doi.org/10.1080/00461520.2018.1481406>
- Graham, S. (2019). *Changing How Writing Is Taught*. *Review of Research in Education*, 43(1), 277-303. <https://doi.org/10.3102/0091732X18821125>
- Limia, S., Deaño, M., Conde, Á., Iglesias-Sarmiento, V., Alfonso, S. y Tellado, F. (2017) *Eficacia de un programa de escritura orientado metacognitivamente en alumnos de 3º a 6º grado de Educación Primaria con dificultades de aprendizaje en escritura*. *INFAD Revista de Psicología*. Vol. 1 (2). P. 61-70. <https://doi.org/10.17060/ijodaep.2017.n1.v3.975>
- López Escribano, C. (2012). *La escritura*. En F. Cuetos. *Neurociencia del Lenguaje*. Editorial Medica Panamericana, pp.154-169.
- Roldán, L. y González, R.M.(2019). *Escribiendo narraciones y descripciones*. EOS
- Ripoll, J.C. (2018). *Atención a los trastornos del lenguaje, lectura y escritura en la escuela*. Monroy, R. (Ed.). *Manual práctico de logopedia*. (p. 45-56). PSYLICOM Distribuciones Editoriales.
- Sánchez, I y González, R.M. (2019). *Xavitor, o castor lector*. Glía.
- Troia, G.A, Olinghouse, N., Hawkins, L., Kioke, R., Cen, A., Wilson, J., Stewart, K. (2015). *Academic standards for writing*. *Elementary School Journal*. Vol. 116. P. 291-321.
- Troia, G., y Graham, S. (2017). *Use and acceptability of adaptations to classroom writing instruction and assessment practices for students with disabilities: A survey of Grade 3-8 teachers*. *Learning Disabilities Research & Practice*, 32, 257-269. <https://doi.org/10.1111/ldrp.12135>
- Uceira, E., González, R. M., y Cuetos, F. (2012). *LOS TORRES UNA FAMILIA DE ESCRITORES. Programa de intervención en los procesos de escritura para alumnos de segundo y tercer ciclo de primaria*. CEPE, S.L.



| | |
|------------------------------------|--|
| Bibliografía complementaria | <p>- Cuetos,F., Soriano,M., Rello,L (2019). Dislexia, ni despiste ni pereza. Madrid: La esfera de los libros</p> <p>- (). .</p> <p>Avendaño, A., Lombardía, C. López I. y Pacoret, C. (2012). O purreco dos bosques. Editorial GLIA.Avendaño, A., Lombardía, C. López I. y Pacoret, C. (2012). As aventuras de Toreto. GLIA.Arias,O., y García.J. (2006). El papel de la revisión en los modelos de escritura. Aula Abierta, 88,37-52.Arroyo,R. y Salvador,F.(2005). El proceso de palmificación en la composición escrita de alumnos de educación primaria. Revista de Educación,336,353-376.Bilbao, M.C. y Santa, G. (2002). Evaluación e intervención en las dificultades de aprendizaje de la expresión escrita. En M.E. Del Campo (Ed.).Dificultades de Aprendizaje e intervención Psicopedagógica. Sanz y Torres, pp.463-494.Cuetos, F. (2011). Neurociencia del Lenguaje. Panamericana.Galve, J.L. (2005). BECOLE. EOS.García Sánchez (Coord.). (2002). Aplicaciones de Intervención Psicopedagógica. Pirámide.García Sánchez, J.N. (2001). Intervención psicopedagógica en las funciones verbales: lectura y escritura. En J.N. García Sánchez. Dificultades de aprendizaje e intervención psicopedagógica. Ariel, pp.101-123.García Sánchez, J.N. (2007). Dificultades del desarrollo. Pirámide.García, J. y De Caso, A.M. (2002). Estrategias cognitivas en la composición escrita: ilustración de un programa de intervención. En J.A. González- Pienda, J.C. Núñez, L. Álvarez y E. Soler. (Coords.). Estrategias de Aprendizaje. Pirámide, pp.141-162.González, R.M. y Otros (2013). Javitor, el castor lector y los amigos de las letras. CEPE.González, R.M., Cuetos,F., Vilar, J. y Uceira, E. (2015). Efectos de la intervención en conciencia fonológica y velocidad de denominación sobre el aprendizaje de la escritura. Aula Abierta, 43: 1-8.González, M. y Herrera, E. (2019). Evaluación neuropsicológica del lenguaje. Madrid: Editorial Síntesis.Graham, S., Gillespie A., McKeown., D. (2013) Writing: importance, development, and instruction. Reading and Writing 26, 1-15Jiménez, J. y Muñetón, M.A. (2002). Dificultades de aprendizaje de la escritura. Trotta.Mather, N.,. Wendling, B., Roberts,R. (2009). Writing Assessment and Instruction for Students with Learning Disabilities. San Francisco: John Wiley and sons.Peñafiel, M. (2009). Guía de intervención logopédica en la disgrafía. Síntesis.Puente, A., Jiménez,V. y Alvarado, J. (2009). ESCOLA, escala de conciencia lectora. EOS Uceira, E. González, R.M. (2015). La baraja de las palabras. EOS.</p> <p>-Bibliografía de Conciencia Fonológica Altozano,M. y González, A. (2013). Cono-fonos. GEU editorialGracia, C.(2008). Los sonidos de las palabras. CEPEGarcía, M. (2002). Vamos a jugar con.... Las palabras, las sílabas, los sonidos y las letras. CEPE.González, R.M. y Cuetos,f. (2008). Actividades para el aprendizaje de la lectura y de la escritura. CEPE.González, R.M. y Otros (2013). Javitor, el castor lector y los amigos de las letras. CEPE.Rodán, L. y González, R.M. (2019). Conciencia Fonológica y lectura de palabras. EOS.Sánchez, I. y González, R.M. (2019). Xavitor o castor lector 1,2,3. Glía.Uceira, E. y González, R.M.. (2015). La baraja de las palabras. EOS.</p> |
|------------------------------------|--|

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Trastornos da linguaxe oral e escrita: lectura e comprensión/652438019

Avaliación e intervención psicolóxica en dificultades de aprendizaxe/652438023

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Materias que continúan o temario

Observacións

(*A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías